

KAPellen en KRUISEN

Nummer 88 - September 2020

stichting
KRUISEN en

KAPellen in LIMBURG

Van de voorzitter

Op heterdaad

Op het moment waarop ik dit schrijf, meldt 1 Limburg dat een dief op heterdaad betrapt is bij het stelen uit een offerblok in de Kapel In 't Zand in Roermond. Deze keer kon de dief worden aangehouden, maar heel vaak is dat helaas niet het geval. Afgelopen maanden hebben weer op verschillende plaatsen in Limburg inbraken en vernielingen bij kruisen en kapellen plaatsgevonden. Zinloos, want meestal valt er in financiële zin niet veel te halen.

Ergerlijk is dat dergelijk gedrag vaak wel veel schade voor de eigenaar oplevert. Materieel en emotioneel. Dat laatste is soms nog ingrijpender dan het eerste. Wie een kruis of kapel onderhoudt, doet dat meestal met veel toewijding. Je 'levenswerk' vernield zien worden, raakt. Ik vraag me wel eens af of de daders van inbraken of vandalisme zich wel bewust zijn van wat ze aanrichten.

Een oude legende vertelt dat een dief, die ooit ergens in Limburg een offerblok wilde stelen, met die offerblok in zijn handen als aan de grond vastgenageld bleef staan. Hij kwam pas weer los toen de pastoor de volgende ochtend in de kapel kwam en de dief direct zijn zonde kon opbiechten. Een gevalletje van hemelse heterdaad. Je zou soms willen dat de hemel vaker zo direct ingreep.

Het zou in ieder geval een teken zijn dat het werk en de inzet van de vele vrijwilligers die we in het werkveld van kruisen en kapellen kennen, ook van hogerhand wordt gewaardeerd. Aardse waardering was er in ieder geval voor 'kruisridder' Frans Cals. Hij ontving van de gemeente Brunssum een onderscheiding voor zijn inzet voor kruisen en kapellen in die gemeente. Van harte verdiend, zo vinden wij. In dit magazine leest u er meer over. Net als over de overleden pastoor Louis Verhaag, die zeer betrokken was bij het klein-religieus erfgoed in Kessel en omgeving.

Verder gaan we in deze uitgave op de funeraire toer met artikelen over materiaalgebruik op kerkhoven en het onderhoud van grafmonumenten. Ook leest u deel twee van onze mini-serie over de kunstenaar Jean Weerts. Natuurlijk belichten we ook weer enkele restauraties en inzegeningen. Nu maar hopen dat die bestand zijn tegen vandalen. Mocht dat niet zo zijn, weet dan dat de hemel de rekening ooit zal vereffenen, is het niet op heterdaad, dan ooit met terugwerkende kracht. Tot die tijd kan het geen kwaad om zelf een oogje in het zeil te houden. Dank aan allen die dit onvermoeibaar doen.

Matheu Bemelmans,
voorzitter

Colofon

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg
Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond
Telefoon (0475) 386 747

E-mail: skkl@bisdom-roermond.nl
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

ABN-AMRO

IBAN: NL58 ABNA 0576 2201 59
BIC: ABNANL2A

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg. Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren. De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Kapellen en Kruisen is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie: Sander van Daal,
Wim Clout en Christien Dings
Donateurs minimaal € 25,- per jaar
Abonnementen € 17,- per jaar
ISSN 1875-1644

In dit nummer

Van de voorzitter	2	Opknopbeurt voor het Mariakapelletje van de Hopel	15
Beeld H. Hart op Kaalheide verplaatst	3	Monumentenwacht tips:	
Oorlogs- en bevrijdingsmonumenten van beeldhouwer Jean Weerts (deel 2)	5	Onderhoud van natuurstenen graftekens op begraafplaatsen	16
In memoriam pastoor Louis Verhaag	10	Bouwstenen van het kerkhof: marbriet	18
Heemkundevereniging Houthem-St. Gerlach restaureerde de H. Familiekapel in Strabeek	11	De Lieve Vrouwkes van Limburg (22)	20
Vernield kruis aan de Roffaert in Baarlo vervangen en gezegend	13	Onze Lieve Vrouw van Wijlre	20
Wegkruis Maastrichterweg Roermond in revisie	14	Nieuwe uitgave kathedralen en basilieken	21
		Bronzen Discus voor Frans Cals	22
		Faits divers	23
		Aandachtsgebieden bestuursleden	24

HUIS VOOR DE KUNSTEN LIMBURG

provincie limburg

BISDOM

ROERMOND

Beeld Heilig Hart op Kaalheide verplaatst

Wat begon met een grap en een verhaal heeft geresulteerd in de uiteindelijke plaatsing van het grote Heilig Hartbeeld in het Mariapark naast de parochiekerk H. Jozef van Kaalheide-Kerkrade.

Velen zullen het beeld herkennen. Jarenlang stond het naast Hoeve Schifferheide bij de ingang van Steenhouwerij Hilgers, gelegen op het uiterste randje van de parochiegrenzen van Kaalheide.

Met de verkoop van de hoeve en de herbestemming werd de toekomst voor Onze Lieve Heer nogal ongewis. Het beeld was verdwenen. Gelukkig kon via familiale banden contact worden gelegd met de huidige eigenaar van het beeld met de vraag of het kon worden overgenomen. Wat een geluk, ook hij was een echte 'kaalheidsjong'. De heer Peter Dammers zei direct volmondig ja en stelde het beeld belangeloos ter beschikking van de parochie H. Jozef. Hij bood tevens aan een plan te bedenken om het beeld op Kaalheide te krijgen. En zo geschiedde.

Op donderdag 30 april brachten Peter Dammers en Ivo Rook, de eigenaar van een grote vracht- en takelauto, het beeld inclusief bloembak geheel kosteloos naar het Mariapark.

Nadat de heren hun klus hadden geklaard, werd het beeld aan een schoonheidsbehandeling onderworpen. Na een grondige schrobbeurt en een verfrissende douche met de hogedrukspuit straalde het prachtige beeld in oogverblindend wit. Op vrijdag werden de stenen rond de sokkel geplaatst en daags daarna werd de bloembak gevuld met echte zomerbloeiërs.

De plaatsing van het beeld heeft direct al een aantal reacties losgemaakt. Een parochiane bood spontaan aan de bloemen te sponsoren en een andere parochiane ging spontaan op zoek naar een nieuw hoofdje voor de linker engel. Binnenkort zullen nog een paar kleine cosmetische ingrepen plaatsvinden en dan straalt het beeld weer in oude glorie, precies zoals in het verleden bij de hoeve. Van harte hoopt de initiatiefnemer van deze plaatsing, de heer Mark Sterk van het parochiecluster Kerkrade-West, dat zijn enthousiasme wordt gedeeld aangaande deze nieuwe blikvanger in het Mariapark: "Onze Lieve Heer strekt letterlijk zijn zegenende hand uit over onze parochie en over alle voorbijgangers". En hij voegt daar met alle nadruk aan toe: "Er gaat natuurlijk een groot dankjewel naar de heren Peter Dammers en Ivo Rook"!

Meestal zit er toch wel een kostenplaatje aan de realisatie van zo'n initiatief, ook al is het een klein bedrag. Dit is gefinancierd met een klein deel van het legaat van oud-kapelaan Jan Geurts (thans emeritus te Pey-Echt). Zo is er toch ook een blijvende herinnering aan de enige kapelaan (wereldheer) die ooit in de parochie H. Jozef te Kaalheide was aangesteld. Dit was gedurende de periode 1969-1975.

Herkomst Heilig Hartbeeld

Eind jaren 1970, begin jaren 1980 kwam de bekende Kerkraadse steenhouwer Pierre Hilgers regelmatig bij het bedrijf 'Natuursteen Holland Gasselte BV' in de provincie Drenthe.

Hier viel iedere keer weer zijn oog op een in houten kratten verpakt Heilig-Hartbeeld. Waarschijnlijk was het beeld een opdracht die niet tot uitvoering is gekomen.

De heer Hilgers besloot het beeld te kopen en het een plaats te geven naast zijn bedrijf en woonhuis aan de Schifferheidestraat, de hoeve Schifferheide en Steenhouwerij Hilgers.

Daar was het beeld vele jaren letterlijk "beeldbepalend" en vanaf de openbare weg zichtbaar.

Op de sokkel is de Latijnse tekst 'Cor Jesu' vermeld, 'Hart van Jezus'.

Inzegening Heilig Hartbeeld

Op zaterdag 4 juli 2020 werd bij het begin van de H. Mis in de parochiekerk H. Jozef van Kaalheide aandacht besteed aan de recente plaatsing van het nieuwe beeld.

Aansluitend aan de H. Mis trokken de kerkgangers vanuit de kerk naar het beeld in het Mariapark. Tijdens een korte en sfeervolle plechtigheid memoreerde pastoor Frank Sweer in een korte toespraak de herkomst van het beeld. Hij dankte de personen die zich aangaande de plaatsing hebben ingezet, vooral Mark Sterk als initiatiefnemer. Pastoor Sweer zegende het beeld en benadrukte de waarde die van de plaatsing moge uitgaan. "En groet Onze Lieve Heer even als je langskomt. Hij is op die plaats niet te overzien".

Tekst: Mark Sterk en Toon Janssen

Foto's: Mark Sterk

Oorlogs- en bevrijdingsmonumenten van beeldhouwer Jean Weerts (deel 2)

Na een korte biografie en beschouwing van de niet specifiek religieuze oorlogs- en bevrijdingsmonumenten en de kapellen met beelden van beeldhouwer Jean Weerts in nummer 87 van dit blad, kijken wij in dit nummer naar de Heilig Hartmonumenten en kruisbeelden die de beeldhouwer schiep als gedenkteken en dank voor de bevrijding. We eindigen de beschouwing van de werken van Weerts met de bidweg in Maastricht.

Heilig Hartbeelden

Vanaf omstreeks 1920 werd in bijna ieder dorp in de openbare ruimte of op het kerkplein een Heilig Hartbeeld opgericht. Ook Jean Weerts maakte verschillende van deze beelden in diverse soorten Franse kalksteen. Stilistisch zijn de beelden sterk aan elkaar verwant. Alle tonen zij een blootsvoetse, staande Christus in lang gewaad en omhangen met een mantel. Christus staat op wolken en wijst met één hand naar het Heilig Hart op zijn borst of houdt dit zelfs vast. In zijn handen, voeten en hart zijn de stigmata zichtbaar. De zwierigheid van de beelden, de gedraaide houdingen en de wapperende gewaden en haren geven de indruk van beweging. Het grootste deel van de groep Heilig Hartbeelden is naast een religieus monument ook een oorlogs- of bevrijdingsmonument.

Het eerste exemplaar staat op het kerkhof in Slenaken [afb. 1]. Het werd in november 1941 geplaatst bij de Sint-Remigiuskerk. Pastoor Frissen zette ondanks problemen bij de oprichting van het Heilig Hartbeeld, toch door. Jean Weerts bezocht hem op 4 juli 1941 om over het monument te spreken. Later dat jaar werd door vrijwilligers de beoogde standplaats van het beeld bij de ingang van de kerk in orde gemaakt. De trappen en pilaren aan de ingang van het kerkhof werden verwijderd en de opgang naar de kerk verlegd. De familie Custers haalde het beeld op 22 november in Maastricht op. De burgemeester liet elektriciteitspalen langs de weg weghalen omdat zij het zicht op het beeld belemmerden. Ondanks de oorlog konden de intronisatie door deken Knops en het aansluitende lof buiten plaatsvinden. Het beeld van Pierre de la Selve, een Franse kalksteen, stond aanvankelijk op een eveneens kalkstenen sokkel maar werd in 1966 na verplaatsing ten behoeve van de aanleg van parkeerplaatsen op een eenvoudige bakstenen sokkel wat achteraf op het kerkhof gezet. Hoewel het beeld tijdens de bezetting werd opgericht is dit geen oorlogsmonument.

In de eerste week van de Tweede Wereldoorlog werd pastoor C. Boshouwers van de Sint-Callistusparochie in Neerbeek [afb. 2] benaderd door de voorzitter van de R.K. Mijnerwerkersbond. Deze deed de belofte in Neerbeek een Heilig Hartbeeld te plaatsen bij goede afloop van de

oorlog. Direct na de bevrijding is een comité gevormd om de ereschuld in te lossen. 21 april 1946, op Paasmorgen, werd het beeld geïntoneerd. Op 12 augustus 1945 was Neerbeek al toegewijd aan de Heilige Harten van Jezus en Maria. De 3,5 meter hoge Christusfiguur staat op een gazon aan de zuidzijde van de kerk, tussen twee grote coniferen. Trapsgewijs zijn bloembakken gemetseld rond het eveneens rode bakstenen voetstuk. In deze sokkel is een gedenksteen aangebracht met de tekst: NEERBEEK DANKT U VOOR DE BEVRIJDING 17 september 1944. De genoemde datum is niet juist, Neerbeek werd bevrijd op 18 september, een dag later.

Het 2,75 meter hoge van Euville kalksteen vervaardigde beeld aan de Sint Catharinastraat in Ulestraten [afb. 3] is opgericht ter herinnering aan verzetsstrijders die in de Tweede Wereldoorlog om het leven kwamen. Zij hadden in Ulestraten hun schuilplaatsen en hielpen menig Engelse piloot aan een vluchtroute. Ook wordt op deze plek de herinnering levend gehouden aan drie inwoners van Ulestraten die het leven lieten, gesneuvelden en gewonde Schotse soldaten en het inslaan van twee V2-raketten in Ulestraten in december 1944. Het monument werd in 1947 onthuld door burgemeester J.W. Janssen, waarna het werd ingezegend door pastoor Meys en kapelaan Vermeulen.

Centraal op een breed bordes staat op een voetstuk een Christusfiguur ten voeten uit afgebeeld, tegen een opstand met stralen. Christus houdt zijn linkerarm opgeheven en staat op een wolk. Op de sokkel, verzorgd door Eugène Quanjel, is in reliëf een stervende soldaat verbeeld, die in zijn doodsnoed wordt bijgestaan. De compositie doet sterk denken aan voorstellingen van de barmhartige Samaritaan en is mogelijk als een verwijzing bedoeld naar deze gelijkenis (Lucas 10, 29-37). Deze sluit namelijk ook aan bij het opschrift in ijzeren letters op de bovenrand

van het bakstenen bordes dat is ontleend aan psalm 94 vers 19: IN MIJN ANGST EN KWELLINGEN - HEBBEN UW VERTROOSTINGEN MIJN ZIEL VERHEUGD. Van dit beeld bestaan zeker twee kleine uitvoeringen in gips, waarschijnlijk voorstudies [afb. 4]. Het ene komt uit het eigen atelier van de beeldhouwer, het andere bevindt zich in de collectie van de paters montfortanen.

In het daaropvolgende jaar werd in Berg en Terblijt [afb. 5], aan de voet van de H.H. Monulphus en Gondulphuskerk, een Heilig Hartmonument opgericht door oud-militairen, ter nagedachtenis aan omgekomen kameraden. In Berg en Terblijt was Weerts geen onbekende; in de kerk maakte hij een triomfkruis, hoogaltaar, kruiswegstaties, kraagstenen en diverse beelden en beeldengroepen.

Christus heeft zijn rechterhand naar voren gestoken en wijst met zijn linkerhand naar het Heilig Hart op zijn borst. In het muurtje aan weerszijden van de sokkel zijn blokken aangebracht met een aantal passiewerktuigen: het kruis, kruisnagels, de doornenkroon en een lans met spons. Een plaquette aan de achterzijde van de sokkel vermeldt:

TER GEDACHTENIS AAN
GEVALLEN KAMERADEN
MATTH. MEIJERS - JAN BESSEMS
JOS GILISSEN 1940 - 1945
DE OUD MILITAIRES
BERG - TERBLIJT

Voor Lemiers [afb. 6] kapte Weerts een Heilig Hartbeeld, in dezelfde vormtaal die hij sinds zijn eerste beeld in Slenaken gebruikte. In 1954 werd het monument opgericht door de "vereniging van oud-gemobiliseerden en gedeporbeerden" als gedenkteken voor de bevrijding van de Duitse bezetting in Nederland. Het dorp werd op 14 september

1944 door de Amerikanen bevrijd. In 1946 werden de eerste plannen gemaakt en het ontwerp werd goedgekeurd door de gemeente Vaals op 30 juni 1947. Het beeld van kalkgraniet was al in juli klaar. Christus heeft zijn rechterhand opgeheven en wijst met zijn linkerhand naar het Heilig Hart op zijn borst. Op de sokkel is een plaquette aangebracht met een reliëf van een stervende man die wordt ondersteund door een andere man. Waarschijnlijk zijn het militairen. Door een discussie over de plaats van het monument duurde het enkele jaren voordat de inhuldiging plaatsvond. In het Limburgs Dagblad van 16 augustus 1954 werd vermeld dat zou worden overgegaan tot plaatsing van het Heilig Hartmonument op de hoek Rijksweg-Schoolstraat. Het beeld staat echter op de hoek van de Rijksweg en de Klaasvelderweg, tegenover de H.H. Catharina en Luciakerk.

Geheel anders dan deze beelden is het Heilig Hartbeeld uit 1950 in Geulle [afb. 7] dat ook van Weerts zou zijn. Hier geen zwierige draaiing, wapperende haren en mantel of wolken onder de voeten. Het beeld is vrij statisch, frontaal, de beeldvoet recht, de mantel strak, het haar netjes gekapt en heeft een nimbus achter het hoofd. De stijlbreuk zou verklaarbaar kunnen zijn door het gegeven dat het monument werd ontworpen door A. Lemmens. Het beeld vertoont echter opvallende overeenkomsten met het Heilig Hartbeeld voor de kerk in Puth [afb. 8], dat niet van Jean Weerts is maar werd vervaardigd door Jean Sondeijker (1909-1995). Het heeft eenzelfde gezichtstype, beeldvoet, haardracht, uitbeelding van het hart en de stigmata en de manchetten aan de mouwen van het gewaad van Christus zijn nagenoeg identiek. Het beeld in Geulle staat op een sokkel, centraal in een gemetselde bakstenen muurtje. In dit voetstuk is een plaquette aangebracht met het opschrift:

DANKBARE HULDE VOOR
DE GELUKKIGE BEVRIJDING
17 SEPTEMBER 1944
PAROCHIE GEULLE

Een gedenksteen voor het beeld vermeldt:

40 JAAR BEVRIJD,
LAAT HET VREDE BLIJVEN
17 SEPTEMBER 1984
GEULSE GEMEENSCHAP

Niet aan de oorlog gerelateerd maar wel weer in de kenmerkende stijl van Weerts is het op 24 juni 1951 geïntrooniseerde Heilig Hartbeeld in Broeksittard [afb. 9]. Het staat voor de verbindinggang tussen de pastorie en de kerk van Onze Lieve Vrouw Geboorte. Vergelijkbaar met het monument in Berg en Terblijt is ook het Heilig Hartmonument in Broeksittard op de hoeken voorzien van reliëfs met de lijdenswerktuigen van Christus: de doornenkroon, drie kruisnagels, een kruis, de lans en de hysopstengel. Op de sokkel is de tekst GEEF MIJ UW HART aangebracht. Koster P. Jetten onthulde het beeld, pastoor Th. Mulder verrichtte de inzegening en pater Fr. Kurris s.j. hield de feestpredicatie.

Kruisbeelden

Al aan het begin van de oorlog werd in Maastricht [afb. 10], op de hoek van de Boschstraat en Achter de Barakken een groot kruisbeeld opgehangen tegen de gevel, onder een afdakje. Weerts beeldhouwde dit corpus op initiatief van het Katholiek Comité Actie voor God, afd. parochie Sint-Matthias.

Op 4 augustus 1940 werd het expressieve kruisbeeld ingezegend. Het lijkt stilistisch enigszins op het triomfkruis in de kerk van Berg en Terblijt. Onder het kruis is een hardstenen gevelsteen aangebracht met de tekst *'Dee uuch leef heet mie es lech h b dee ger s mie leef es miech'* en de datum van inzegening.

Meer geabstraheerd maar niet minder expressief zijn de latere kruisbeelden van Weerts. Een voorbeeld hiervan werd in 1947 geplaatst op de Emmaberg in Valkenburg [afb. 11]. Pastoor Welters van Valkenburg, bekend van het boekje over de Lieve Vrouwkes van Limburg, heeft het kruis ingezegend op 1 juni van dat jaar. Het kruis is geschonken door dhr. Kissels en Lena Janssen, Jean Weerts sneed het corpus en Harry Moonen heeft het kruishout gemaakt. Een bordje vermeldt dat het kruis is geplaatst door de buurt Nieuweweg-Emmaberg-Heek uit dankbaarheid voor bespaard oorlogsleed. Het kruis is in 2015 nog gerestaureerd. Aan de voet staat een tekstplaatje met de tekst *'Hulde aan Christus Koning'*, wat past bij het *'Aan U, o Koning der Eeuwen'*, dat aan het eind van de inzegeningssplechtigheid door de harmonie Kur-Kapel werd gespeeld en door alle aanwezigen uit volle borst werd meegezongen. Het Limburgs Dagblad maakte op 7 juni 1947 melding van een korte doch ontroerende plechtigheid. Een stoet van vrouwen van de Heilige Familie, mannen van dezelfde broederschap, bruidjes, de parochiegeestelijkheid, het dagelijks bestuur van de gemeente Valkenburg, afgevaardigden van de K.A., het Kerkelijk zangkoor en de harmonie Kur-Kapel ging vooraf aan het kruisbeeld dat door acht sterke jongemannen van de Nieuweweg werd meedragen.

Bij de plek aangekomen werd het kruisbeeld op de grond gelegd, omringd door een zee van bloemen. Hierna werd het kruis gezegend en geplant, en volgden verzen en toespraken, muziek van de Kur-kapel en zong het kerkkoor *'Ecce Quomodo Moritur'*.

Het monument *Hulde Dank en Trouw* van circa 3 meter hoog staat aan de Heerlerweg in de Hoensbroekse wijk Nieuw-Lotbroek [afb. 12]. Het initiatief voor de oprichting is al in 1946 genomen door de jonkheid van Overbroek, die zich tot pater Moonen bij de montfortanen van het rectoraat Onze Lieve Vrouwe Boodschap wendde met het verzoek een monument te mogen oprichten uit dankbaarheid voor het gespaard blijven van oorlogsgeweld. Het verzoek werd volledig ondersteund en begin 1947 werd een comité opgericht voor het inzamelen van de benodigde gelden. Voorzitter was Karel Boshouwers, die werd ondersteund door de leden Jozef Boshouwers, Harry Schoonbroodt en vader en zoon Diederik. Zij stelden zich garant voor een eventueel tekort, waardoor al meteen gezocht kon worden naar een beeldhouwer.

12

Weerts heeft meer beeldhouwwerk vervaardigd voor het rectoraat. Er waren drie paters montfortanen uit de familie Weerts. De familieband was mogelijk een aanleiding voor de keuze voor Weerts als uitvoerend kunstenaar. De calvariegroep, Christus aan het kruis, geflankeerd door Maria en Johannes de Evangelist, werd door Weerts uit een blok Frans graniet gehakt. De compositie van de groep met een haast barokke beweeglijkheid doet denken aan de in 1954-1955 vervaardigde kruiswegstaties van 75 bij 75 cm in de kerk van Geleen-Lindenheuvel. De vormgeving van deze hoogreliefs met telkens vier of vijf personen is echter veel moderner ondanks de korte periode die er zit tussen de totstandkoming van de beeldhouwwerken. Kenmerkend bij de staties is de kernachtige omschrijving van het afgebeelde: niet langer "Jezus sterft aan het kruis" maar "volbracht". Ook de aan het werk van Charles Vos verwante kruiswegstaties in de kerk van Berg en Terblijt hebben deze korte omschrijvingen. De sokkel met een steen met inscriptie 'HULDE DANK en TROUW' bestaat uit Kunradersteen en de eerste steen daarvoor werd gelegd op zondag 3 april 1949. Na uitharding kon het beeld geplaatst worden, waarna op 2 mei 1949 de plechtige inzegening plaats vond door missiebisshop Mgr. Lebouille met assistentie van rector Nelissen en pastoor Boshouwers uit Neerbeek. Pastoor Boshouwers was in 1890 geboren in Hoensbroek en ongetwijfeld familie van de leden van het comité.

Op 5 mei 1974 heeft er bij het monument nog een korte herdenking plaats gevonden ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan. In 2019 is er op initiatief van een buurtbewoner een plaquette gemaakt, die geplaatst is bij het monument als afronding van deze buurtactie meer dan 70 jaar geleden. Het beeld wordt 's avonds mooi aangestraald.

Bidweg in Maastricht

De Bidweg is al een eeuwenoud fenomeen en is meerdere keren nieuw leven ingeblazen. En de traditie bestaat nog steeds. In de oorlogsjaren was het kapelaan Ernest Tilmans van de Onze Lieve Vrouwebasiliek die het initiatief nam om op verschillende plaatsen langs de Bidweg, op hoeken van straten en in gevels van huizen Mariabeeltenissen te plaatsen. Tilmans was ook een van de drijvende krachten achter het Internationaal Mariacongres dat in 1947 in Maastricht werd gehouden. Nadat het plaatsen van een Mariabeeldje aan het pand Bredestraat 14, op initiatief van prof. ir. J. Froger en architect J. Brouwers, in 1943 veel bijval had gekregen ontstond het comité 'Beelden langs de Bidweg'. In de na-oorlogse jaren 1946-1948 werd door dit comité een vijftiental beelden en plaquettes aangebracht aan panden. De beelden langs de Bidweg zijn gemarkeerd met een ster, symbool van Maria 'Sterre der Zee'. Een aantal is van de beeldhouwer Charles Vos (1888- 1954) maar Jean Weerts schiep ook een beeltenis van Maria. Het ging om een 'Sedes Sapientiae' ofwel 'Zetel der Wijsheid' [afb. 13].

13

Het beeld van de zittende Maria met het Kind Jezus op schoot is verdwenen maar gelukkig bestaat er nog een oude foto van die wordt bewaard in het gemeentearchief (GAM 14788). Een lege, hardstenen nis in de voorgevel van het gebouw van de Toneelacademie laat nog zien waar dit Mariabeeld stond. Het beeld van ongeveer 70 cm hoog was van Franse Savonnière steen. Edmond Nijst, die woonde aan de St. Jacobstraat 1, zette zich persoonlijk in voor de plaatsing van het beeld in de gevel van het toenmalige Provinciaal Oudheidkundig Museum. De katholieke schooljeugd van Maastricht had het initiatief genomen een Mariabeeld aan te bieden. Het beeld werd gefinancierd met de opbrengst van een collecte georganiseerd door de R.K. studerende jeugd en onderwijzend personeel van oud-Maastricht. De actie was zo succesvol dat met de opbrengst nog een ander beeld gefinancierd kon worden. Het beeld werd op zaterdagmiddag 24 november 1945 om half vier ingezegend. Een link naar de oorlog of de bevrijding is bij dit beeld niet te vinden, terwijl dat thema bij enkele andere plaquettes wel is verwerkt. Charles Vos maakte op de hoek van de Koestraat en Cortenstraat een reliëf van Onze Lieve Vrouw van de Goede Duik, een voorstelling waar Maria met Kind is verbeeld met onder haar mantel mensen die haar bescherming zoeken. Een bom en een vredesduif en de jaartallen 1940-1945 zijn ook directe verwijzingen naar de oorlog. Een tweede reliëf van Vos met de voorstelling van Maria verbeeld als de Onbevleete Ontvangenis is voorzien van de tekst: "Allerzuiverste Maagd, bescherm Uwe stad". Als geheel raakt de Bidweg dus ook aan het thema oorlog en bevrijding.

Tot besluit

De rol van het geloof bij het herdenken van oorlogsslachtoffers en verzetshelden komt in het oeuvre van Jean Weerts goed tot uitdrukking.

In de religieuze Heilig Hartmonumenten verwerkte Weerts, al dan niet in samenwerking met Eugène Quanjel, thema's rond stervende soldaten en de hen bijstaande en rouwende mensen. In de profane monumenten zijn religieuze gevoelens te ontwaren door de blik ten hemel, of de bijstand van een figuur bij een stervende soldaat, waarvan de compositie doet denken aan een piëta of de Barmhartige Samaritaan. Weerts mag dan misschien niet zozeer een baanbrekende kunstenaar zijn geweest, het feit dat hij vaak werd gevraagd voor het vervaardigen van een monument zegt veel over de waardering die men voor zijn werk had. Zijn herkenbare en markante werk vinden we terug in heel Zuid-Limburg en het houdt de herinnering levend aan de oorlog en bevrijding.

Dit artikel over de oorlogsmonumenten van Jean Weerts is tevens een mooie aanzet voor een reeks van artikelen over beeldhouwers en beeldhouwateliers die op Limburgse bodem actief waren en religieuze beelden en kruisen schiepen in kerken, kapellen, aan gebouwen, op pleinen en in parken.

Samenstelling tekst en foto's: Sander van Daal / foto Sedes Sapientiae GAM 14788

Geraadpleegde bronnen: o.a. krantenartikelen in het Limburgsch Dagblad, de Limburger Koerier en De Maasbode geraadpleegd via Delpher.nl / G. Egelie, Beeld van het Heilig Hart in Limburg. De religieuze en sociale betekenis van de verering in de twintigste eeuw, Zutphen 2004 / H.J.Mans en A.P.M. Cammaert, Limburgse monumenten vertellen 1940-1945, Maastricht 1994 / Régis de la Haye, De Bidweg van de Sterre der Zee. 5 eeuwen religieus erfgoed, Maastricht 2020 / Wikipedia

In memoriam pastoor Louis Verhaag

Pastoor Louis Verhaag is in de nacht van zondag 31 mei op maandag 1 juni overleden. De 82-jarige pastoor van Kessel en Kessel-Eik stierf in zijn slaap.

De priester kwam de laatste tijd veel in de media vanwege het hoge aantal uitvaarten dat hij moest verzorgen door alle overledenen aan corona in Kessel. Volgend jaar zou Verhaag zijn 25-jarig jubileum als pastoor in Kessel vieren. Hij werd geboren in Sevenum en was verschillende jaren actief als missionaris in Afrika. In 1996 kwam hij naar Kessel om daar als pastoor aan het werk te gaan. Later kreeg hij ook Kessel-Eik onder zijn hoede.

Hij stond bekend als een hartelijke man die zich ook zeer verdienstelijk heeft gemaakt door zijn inzet voor de Stichting Kruisen en Kapellen Peel en Maas. Zijn rozenkransgebeden in de meimaand bij de diverse kapellen zullen de mensen gaan missen.

Op 12 juli 2021 zou hij zijn 25-jarig jubileum vieren en meteen ook afscheid nemen. Het dorp verliest een markante inwoner en een betrokken pastoor.

Door coronamaatregelen heeft het afscheid in besloten kring plaats gevonden op 6 juni 2020.

Bron: Omroep Peel en Maas; K&K P&M Ton Boots.

Heemkundevereniging Houthem-St. Gerlach restaureerde de H. Familiekapel in Strabeek

Toen 125 jaar geleden de kapel in een weiland op de hoek van de Klaterstraat en de doorgaande weg gebouwd werd, kon men niet bevroeden dat door verbreding van de Klaterstraat de fundering van de kapel boven het maaiveld zou komen te liggen. De Klaterstraat was destijds een weg van ongeveer 3 meter breed, waarover de boeren de achterliggende weilanden konden bereiken. In de loop van de tijd is de weg echter een stuk breder geworden, waardoor de druk op de fundering langs de straat is weggevallen. Hierdoor en door de trillingen door het steeds zwaardere vracht- en landbouwverkeer zijn de muren en het gewelf gaan scheuren en dreigde de kapel op termijn in te storten.

De voornaamste herstelwerkzaamheden bij de hoognodige restauratie van de beeldbepalende kapel bestonden uit het onderstromen (verstevigen) van de fundering aan de kant van de Klaterstraat, het verankeren van de gevels en het herstel van de scheuren die zijn ontstaan. Daarnaast waren nog wat kleinere onderhoudswerkzaamheden gepland die door vrijwilligers uitgevoerd konden worden, zoals het schoonmaken van de muren, schilderwerk en reparaties aan het dak.

Bouwbedrijf Coppes begon in november 2019 met het aanbrengen van een stalen 'korset' om de kapel, waarmee werd voorkomen dat er scheuren of verdere verzakkingen zouden plaatsvinden, zodat aan de fundering gewerkt kon worden.

En inmiddels nadert de restauratie van de kapel stilaan haar voltooiing. Na de constructieve ingrepen door de aannemer zoals het verstevigen van de fundering, het

leggen van een stukje bestrating en het aanbrengen van verankering van de muren, kon na de winter aan de overige werkzaamheden begonnen worden door een aantal vrijwilligers. Het bestuur van de heemkundevereniging is verheugd over de ondersteuning die daarbij is ondervonden. Mensen van de werkgroep Kruisen en Kapellen in Valkenburg, leden van de vereniging en buurtbewoners meldden zich spontaan aan om mee te helpen. Vanwege de coronamaatregelen moest dat gespreid en met de nodige voorzichtigheid gebeuren.

Met behulp van een hogedrukreiniger werden de oude verflagen zoveel mogelijk verwijderd zowel aan de binnens als aan de buitenkant. Daarna werden de zichtbaar geworden gaten en scheuren zoveel mogelijk weer gevuld met minerale mortel. Vervolgens zijn de muren voor de eerste keer geschilderd met speciale verf. In de tussentijd zijn ook de windplanken en sierlijsten vervangen en geschilderd. Kapotte pannen zijn vervangen en de nokpannen zijn weer met specie vastgezet. Het hekwerk werd van een aantal oude verflagen ontdaan en opnieuw geschilderd. Dat gebeurde ook met het smeedijzeren kruis dat op de kapel staat met de haan als windwijzer erop. Delen van de oude tegelvloer waren met het verzakken van de muur omhooggekomen, andere juist weggezak. Waar mogelijk zijn de tegels met de nodige voorzichtigheid opgepakt en na egalisatie van de vloer weer teruggelegd. Na nog een laatste schilderronde konden de eveneens gerestaureerde beelden van de H. Familie hun plaats weer innemen in hun 125-jarig onderkomen.

De restauratie is financieel voor een groot deel mogelijk gemaakt door bijdragen van de provincie Limburg, de

gemeente Valkenburg a/d Geul en de parochie Houthem-St. Gerlach.

Daarnaast werden ook donaties ontvangen van stichtingen, bedrijven en particulieren. Hiervoor is de heemkundevereniging iedereen bijzonder dankbaar. We hopen in de komende tijd, als de situatie het weer toelaat, een gelegenheid te vinden om de kapel weer in gebruik te nemen en alle donateurs en werkers op gepaste wijze te bedanken voor hun ondersteuning.

Bron: 't Sjtiegelke, (1994) nr. 2, p.6-8

Foto's: Jos Lodewick, Bart Erens en Sander van Daal

De kapel werd in 1894 gebouwd door André Sleijpen uit Houthem, in opdracht van Bernardus Philippi. Drie jaar voor diens dood liet hij de kapel optrekken als dank voor de vele genezingen op voorspraak van St.-Gerlachus. Omdat er al een Gerlachuskapel in de buurt was, is deze kapel gewijd aan de H. Familie. Het bouwjaar en de initialen "B. Ph." zijn gegrift in de sluitsteen boven de ingang. Eens in de vier jaar doet de kapel dienst als rustaltaar tijdens de sacramentsprocessie. Ook dat was een reden om de kapel op te trekken: de pastoor vond tijdens de sacramentsprocessie de weg erg lang en verzocht om een rustaltaar op te richten. Aan deze wens gaf Bernardus Philippi, een godsdienstig en niet onbemiddeld man, gehoor door op de hoek van zijn weiland een kapel te bouwen.

De kapel is opgetrokken in mergel, op de ingangsboog met het smeedijzeren hekwerk na, deze is gemetseld in baksteen. De dakpannen zijn niet veel voorkomend en gelegd in kruisverband. In de kapel is een altaar in mergel opgetrokken met een uitgehouwen voorstelling van het Lam Gods. Ervoor ligt een fraaie tegelvloer in mozaïek.

Op het altaar stonden drie gipsen beelden: Maria met Kind, Sint Jozef en het Heilig Hart van Jezus. Het laatste beeld

keerde niet terug na de restauratie vanwege het afwijkende formaat. Het beeldje in de nis in de voorgevel is vervaardigd door de heer Lemmens, een buurtbewoner. Dit gebeurde op het laatst van de twintigste eeuw. Tot die tijd was de nis leeg. Zowel op de voorgevel als op de achtergevel staat een kruis. Voor van mergel en achter, tevens voorzien van een haan, in smeedijzer.

Vernield kruis aan de Roffaert in Baarlo vervangen en gezegend

Sinds 1 juli jl. staat er weer een wegkruis aan de Roffaert in Baarlo. Voor zover bekend stond er al vanaf 1700 een kruis op deze locatie. Een kruis met een lange geschiedenis, diverse malen door verschillende oorzaken vernield en weer hersteld.

Onbekenden vernielden in februari het vorige kruis, met corpus, dat tevens een rijksmonument was. Het echtpaar dat zorgt draagt voor het kruis, trof slechts een stukje arm en hand van het Christusbeeld aan toen ze uitkwamen bij het vernielde monument. Zelfs het hout van het kruis was weg. Volgens Ed Groenendaal, penningmeester van de Stichting kruisen en kapellen Baarlo-Maasbree, is het gestolen. Een getuige-oproep leverde niks op. Het was vooral voor de beheerders een emotioneel verlies.

Het was niet de eerste keer dat het monument het zwaar te verduren had. In februari 2000 werd het kruis door een verkeersongeluk bijna onherstelbaar beschadigd. Het corpus werd toen in zeven stukken op de grond gevonden. Een kunstenaar uit Beesel wist de schade te herstellen, waarna pastoor Verhaag het inzegende. Met alleen een stukje arm en hand dat over was, zat een restauratie er dit keer echter niet in.

Geén wegkruis op deze locatie was geen optie voor de stichting. Reden waarom werd besloten om een nieuw kruis met corpus te laten maken.

Daan Disveld maakte een nieuw kruishout en beeldend kunstenaar Jan Lückert vervaardigde een nieuw corpus met behulp van foto's en de resten van het vernielde beeld. Het nieuwe kruis werd gefinancierd door de Stichting Kruisen en Kapellen Baarlo-Maasbree.

De stichting is alle betrokkenen dank verschuldigd voor alle hulp en samenwerking bij het tot stand komen van het nieuwe monument.

Zo kon kapelaan Te Boekhorst onder belangstelling van een klein gezelschap (vanwege Corona), het nieuwe kruis inzegenen op 1 juli jl. Laten we hopen dat dit kruis van vandalisme gevrijwaard mag blijven.

Tekst bronnen: Ton Boots; Ed Groenendaal; Hallo nieuws juli 2020

Foto's: Ton Boots/Ed Groenendaal

Wegkruis Maastrichterweg (Kasteeltje Hattem) Roermond in revisie

In al zijn voorlopigheid een waardig alternatief....?

Het wegkruis in Roermond bij Kasteeltje Hattem (Maas-trichterweg) is nodig aan restauratie toe. Zowel voor heel de houtconstructie als voor het door weer en wind aangestaste corpus volstaat echt een likje verf niet meer. Vandaar dat we besloten hebben tot een wat grondigere aanpak en "we"; dat zijn dhr. Wiet Smeets (de geridderde uit de vorige nieuwsbrief, nr.87, pag.23) en ondergetekende.

Het kruis wordt geheel vernieuwd en we hebben het atelier van Kruisen en Kapellen Venray gevraagd een kopie te maken van het corpus. Een en ander vergt nogal wat tijd en daarom hebben we iets bedacht om het huidige kruis als teken-aan-de-weg zolang mogelijk te kunnen laten staan.

Nadat er een goede foto van het (gedemonteerde) corpus was gemaakt heeft mijn andere compagnon Jac Schoen-

makers ("der Dritte im Bunde") deze bewerkt en digitaal opgestuurd naar de firma "Drukzo" te Rotterdam. Deze firma heeft een mooi procedé om een beeltenis op ware grootte af te drukken op aluminium en vervolgens de gewenste figuur zorgvuldig uit te snijden. Kosten? 'n Kleine € 40,- !

Nadat heel het restauratiewerk voltooid is kunnen we de aluminium kopie bewaren als voorlopig alternatief voor een volgend te restaureren corpus....es v'r tied van laeve kriege!

Het resultaat ziet u op de beide foto's: het origineel en de kopie.

Tekst en foto's: Wim Clout

origineel

kopie

Opknopbeurt voor het Mariakapelletje van de Hopel

De Kerkraadse wijk 'Hopel' heeft een mooi Mariakapelletje, dat ligt op de hoek van de Putterstraat en de Zwaluwstraat. Het is gebouwd door enkele mijnwerkers uit de Hopel, uit dankbaarheid, dat de oorlogsjaren nu eindelijk voorbij waren.

De bekende Limburgse kunstenaar Eugène Laudy, leerling van Charles Eyck, werd gevraagd om het Mariabeeld te vervaardigen.

Op 15 augustus 1948, Maria Tenhemelopneming, zegende pastoor Franck het nieuwe veldkapelletje in. Het kapelletje was natuurlijk in het wit, zoals de huizen in de Witte Hopel! Vele jaren leidde er alleen een zandweggetje naartoe. Er staat nog steeds een bankje om even te rusten en te bidden. Hoeveel mensen uit de Hopel hebben daar gezeten en denklijk ook gemusiceerd!

Mensen uit de buurt koesterden en verzorgden hún kapelletje. Het 50-jarig jubileum in 1998 werd groots gevierd. Onlangs bleek dat een nieuwe grote opknopbeurt hoog nodig was. Pastoor Heemels vroeg de Heemkundevereniging – Eygelshoven door de Eeuwen heen- of ze dit project op zich zou kunnen nemen. Hierop werd met enthousiasme gereageerd.

Donderdag 30 april 2020 werd met de klus begonnen. Een zoon van Eugène Laudy, Cyriel Laudy, zelf beeldend kunstenaar, kwam tijdens de werkzaamheden even kijken. Hij gaf deskundig advies en achtergrondinformatie. "Het is een keramisch wandreliëf", zo vermeldde hij. "Het

materiaal is geglaazuurde gebakken klei. Het is nog in perfecte staat!"

De titel van het werk is 'Maria, hulp der Christenen'. Afgebeeld zijn Maria en het Kind, en drie figuren die schuilen bij de mantel van Maria.

"Door de welwillende toestemming en medewerking der Directie van de Mijn Laura en Vereniging, die hiervoor grond afstond, is men thans begonnen met de bouw van een kapelletje op de driesprong Eygelshoven, Hopel, Strijthagen. De bewoners uit de Hopel bouwen zelf hun kapelletje, terwijl het beeld werd ontworpen door de kunstschilder Laudy te Heerlen en vervaardigd in het klei-atelier der Staatsmijnen te Brunssum. Het beeld stelt voor: Maria, Hulp der Christenen"

(Bron: krant uit 1948)

De kapel werd gebouwd op het terrein van een voormalige steenfabriek.

Omstreeks 1957 werd het kapelletje 100 meter verplaatst, naar de huidige plaats (hoek Zwaluwstraat-Putterstraat), vanwege woningbouw.

(Uit: De Hopel, een plekje apart. Wim Nolten, p.61).

Tekst en foto's: pastoor Marc Heemels

Tips van de Monumentenwacht

Onderhoud van natuurstenen graftekens op begraafplaatsen

Natuurstenen grafstenen en grafzerken op historische begraafplaatsen hebben heel wat te verduren: regen, vorst, vallende takken, agressieve boomwortels, maar ook vandalisme en zelfs diefstal. Maar een van de meest voorkomende bedreigingen is aantasting door micro-organismen.

MonumentenWachtLimburg

Soorten organismen

Algen, mossen en korstmossen zijn allemaal micro-organismen, maar ze zijn wel verschillend van aard. Een korstmos is een samenlevingsverband van een alg en een schimmel, mossen zijn kleine groene plantjes. Beide soorten zijn als dunne laag relatief onschadelijk en tasten alleen een dun laagje van het natuursteen aan; de aantasting op zich wordt met de tijd niet erger. Maar door na iedere nieuwe begroeiing steeds deze laagjes te verwijderen wordt ook steeds opnieuw een laagje natuursteen aangetast. Het is dus wellicht beter een lichte bedekking met rust te laten. Dikke lagen (korst)mos veroorzaken wel problemen: ze houden vocht vast. Het is daarom beter de dikte wat te reduceren. Algen vormen een dunne, vrijwel onschadelijke, eencellige groene aanslag, die vrij eenvoudig - tijdelijk - te verwijderen is.

Reiniging

Veel detailleringen en inscripties van graftekens zijn in de loop der jaren begroeid geraakt met micro-organismen en daardoor slecht leesbaar. Is reiniging dan noodzakelijk of verstandig, en hoe is schade te voorkomen? Bepaal altijd eerst het doel en de noodzaak van de reiniging. Maak vooraf een proefvlak of referentievlak en vergelijk het behandelde oppervlak hiermee tijdens en na het reinigen. Voorkom dat inscripties of patina door het reinigen verdwijnen en wijs vrijwilligers vooral op het belang van het laatste. Graftekens zijn te reinigen met zuiver water onder lage druk, dat wil zeggen met stromend leidingwater met een zachte (kokos)borstel. Bij hardnekkige aanslag, bijvoorbeeld bij graftekens in de schaduw, kan biologische groene zeep of babyshampoo aan het water worden toegevoegd. Door herhaling van dit procedé zal de aantasting uiteindelijk afnemen. Vermijd het gebruik van water onder hoge druk: dit beschadigt de dichte, waterwerende

(vaak gepolijste) oppervlakte van de steen, waardoor frijnslag, opschriften en inscripties verdwijnen. Sommige natuursteensoorten zijn oplosbaar of poreus. Gebruik van schurende middelen, ammonia, bleekwater, soda of zoutzuur of behandeling met producten op basis van siliconen of met hydrofoobermiddelen zijn dan ook uit den boze, evenals schuren, zandstralen of schrapen en het gebruik van verfrabbers en staalborstels.

Monitoring en inspectie

De gegevens van ieder grafteken moeten gedocumenteerd worden op een individuele fiche, met daarop algemene informatie (foto object, namen, data), maar ook (materiaal) technische data en inspectiegegevens. Het is raadzaam eerst een nulmeting te doen en daarna jaarlijks door Monumentenwacht Limburg een kleine inspectie (quickscan) en vijfjaarlijks een uitgebreide inspectie te laten uitvoeren. Op de fiche worden ook schades en uitgevoerde werkzaamheden bijgehouden. Plannen en voorstellen voor herstel van graftekens kunnen te allen tijde ter beoordeling aan Monumentenwacht Limburg worden voorgelegd.

Tot slot

Zorg dat alle vrijwilligers goede instructies aangereikt krijgen die gericht zijn op basale kennis van materialen en reinigingstechnieken, en op het voorkomen van schades die door reiniging en onderhoud kunnen ontstaan. Leg afspraken over werkzaamheden vast in een logboek. Herstel gebroken graftekens niet zelf, maar schakel een specialist in. Herstelmethode en bijvoorbeeld lijmkeuze vragen om de vakkennis van een expert. Bewaar afgebroken delen zorgvuldig tot de restauratie. Verwijder regelmatig bladeren en afgevallen takken. Verwijder ook zaailingen zodat de wortels daarvan geen scheefstand of breuk kunnen veroorzaken. Stel een periodiek snoeiplan op en laat bomen regelmatig inspecteren. Reinig graftekens niet bij vorst, regen of te felle zonneschijn. En let wel: beschermde (korst)mossen mogen niet verwijderd worden. Voor meer informatie kunt u altijd contact opnemen met Monumentenwacht Limburg.

Foto's: Sander van Daal

Funerair erfgoed

Bouwstenen van het kerkhof: marbriet

Nederland is een klein land, toch zijn er duidelijke regionale verschillen wat betreft funerair erfgoed. In Limburg zien grafmonumenten er soms anders uit of worden materialen op een andere manier toegepast dan bijvoorbeeld in onze noordelijke provincies. Dat geldt onder andere voor opaakglas, waarvan we doorgaans de vorm die we op begraafplaatsen aantreffen 'marbriet' noemen.

Opaakglas of marmorite

Opaakglas is een ondoorzichtig gekleurd vlakglas en vermoedelijk afkomstig uit de Verenigde Staten, waar het rond 1900 voor het eerst geproduceerd werd onder de naam 'Sani Onyx'. Latere benamingen van andere producenten zijn 'Carraraglas' en 'vitrolite'. In 1902 werd door de gebroeders Regout in Maastricht de Gravo-Marmorite Maatschappij opgericht. Zij produceerden een geaderd glas, maar waren bij de productie min of meer afhankelijk van toevalstreffers. Het was mogelijk de reden waarom het bedrijf al rond 1916 ter ziele ging. Ook in België werd opaakglas geproduceerd, met name door de firma Société Anonyme des Verreries de Fauquez. In Nederland werd het opaakglas aanvankelijk 'marmorite' genoemd en later 'marmerglas', hetgeen wel verwarrend was, aangezien niet al het opaakglas gemarmerd is.

Opaakglas kan in verschillende kleuren voorkomen. Gekleurd glas was voor de twintigste eeuw een kostbaar product, maar eind negentiende eeuw werden nieuwe productiemethodes ontwikkeld. De kleur van het glas wordt bepaald door de aanwezigheid of toevoeging van oxides in

de grondstoffen voor glas. Eén van die nieuwe toepassingen van gekleurd glas was dus opaakglas. In gepolijste vorm werd het onder andere gebruikt als wandbekleding, tafelbladen, naam- en wijzerplaten en reclameborden. Met name in de art deco was het een veel gebruikt materiaal.

Marbriet op begraafplaatsen

Op begraafplaatsen komt opaakglas, of zoals we dus zeggen marbriet, het meest voor in de zwarte vorm en vaak als tekstplaat. Er bestaat ook een witte vorm, die we 'melkglas' noemen en zelfs een rode variant, maar daar zijn op begraafplaatsen slechts enkele voorbeelden van bekend. Rood marbriet als toepassing op grafmonumenten mag gerust een zeldzaamheid genoemd worden. De dikte van marbriet kan overigens verschillen. Voor het gebruik als tekstplaat is meestal 4 tot 6 mm voldoende, maar we zien ook toepassing van meer dan 10 mm waarbij het hele grafmonument in de vorm van een stèle, een staand monument, van glas is gemaakt. Ook dergelijke grafmonumenten zijn zeldzaam te noemen. In Drenthe, maar ook in delen van Groningen, komt marbriet veelvuldig voor op grafmonumenten en vrijwel uitsluitend als tekstplaten. Het glas werd daar onder meer geproduceerd door de Nieuw-Buiner Glasfabrieken waar honderden mensen werkten.

Het succes van marbriet is goed te verklaren. Het materiaal is sterk, kleurvast en bovendien goedkoop. In het noorden van Nederland werd marbriet in het begin van de twintigste eeuw een praktisch alternatief voor marmeren tekstplaten. Niet alleen is marmer kostbaar, maar het verweert bovendien sterk – zeker in de buitenlucht – waar-

bij de steen als het ware 'versuikert'. Marmer is feitelijk dan ook niet zo geschikt als tekstplaat. Marbriet zien we aanvankelijk veel in combinatie met hardsteen, waarbij soms prachtige Jugendstilmotieven zijn terug te zien op de tekstplaten. Later in de twintigste eeuw zien we marbriet ook gebruikt worden in combinatie met kunststeen. Als het om grafmonumenten gaat, wordt met kunststeen meestal beton en andere vormen van gegoten kunststeen bedoeld (dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld baksteen). Een fraaie uitvoering kennen we als terrazzo of granito. Kunststeen werd zo ongeveer rond het midden van de vorige eeuw een goedkoop alternatief voor hardsteen als grafmonument. In de beste kwaliteit lijkt het materiaal op afstand op een Franse kalksteen, dat zich vaak kenmerkt door de vele kleine fossielen, of op een hardsteen. Een goede kwaliteit kunststeen is soms heel lastig te onderscheiden van een natuursteen.

Bij grafmonumenten van kunststeen werden de letters soms meegegoten, maar nog vaker werden de letters op het grafmonument gelijmd. Zo kon bij een latere bijzetting eenvoudig een naam worden toegevoegd aan een bestaand grafmonument. Een alternatief voor de opgeplakte letters was de marbrieten tekstplaat. Zo was niet alleen het grafmonument goedkoper (kunststeen in plaats van hardsteen), maar was ook de tekstplaat betaalbaar. Kunststeen was bovendien een waardig alternatief voor de houten grafmonumenten die tot dan toe veelvuldig werden gebruikt door het arme deel van de bevolking. Concentraties van kunststenen grafmonumenten op begraafplaatsen komen overigens niet zelden voor in de nabijheid van een betonfabriek.

Limburg

Kijken we naar de toepassing van marbriet op Limburgse begraafplaatsen, dan zien we dat over het algemeen de toepassing van marbriet veel minder is dan bijvoorbeeld in het noorden van Nederland. Dat zal mogelijk in de eerste plaats veroorzaakt worden door de kruisvorm van vele Limburgse grafmonumenten, waarbij het niet goed mogelijk is om een grote tekstplaat op het kruis te

plaatsen. Daarnaast zal het ten dele te maken hebben met het destijds veelvoorkomend gebruik van hout of gietijzer voor het grafmonument. Een combinatie met marbriet als tekstplaat ligt dan niet voor de hand.

Toch komt marbriet wel degelijk voor in Limburg, alleen is de toepassing soms net iets anders. Enkele voorbeelden van toepassingen zien we op de foto's. In Horst op de oude begraafplaats aan de Kloosterstraat vinden we een typische toepassing van marbriet op hardsteen, iets wat we elders in Nederland ook zouden kunnen treffen. Zo ook de tekstplaat op het fraaie grafmonument voor Emma Rölle, op de protestantse begraafplaats in Gulpen. Het grafmonument is van kunststeen, maar de tekstplaat is van marbriet. Een vergelijkbare toepassing vinden we op het monument van grof kiezelbeton voor Finy Boon op de katholieke begraafplaats in Eys. In Altweerderheide zien we marbriet niet alleen toegepast als tekstplaat, maar vormt het ook het kruis waarop een crucifix is geplaatst. Een dergelijk gebruik van marbriet, waar het materiaal wordt gebruikt om hele vlakken te vullen, zien we overigens tevens veelvuldig terug in Noord-Brabant. Het grafmonument is ook hier weer van kunststeen gemaakt. Een hele fraaie toepassing is te vinden op het kunststenen grafmonument voor Julia Lockefer op het St. Augustinuskerkhof in Elsloo: ecce homo. Het beeld van een gegeselde Christus met doornenkroon verwijst naar het moment dat Christus door de Romeinse gouverneur Pontius Pilatus werd getoond aan het joodse volk en de woorden sprak: "Hier is hij, de mens" (Johannes 19:5). De hogepriesters en gerechtsdienaars riepen vervolgens op om Christus te kruisigen. De gegeselde Christus met doornenkroon, spotmantel en gesel in de gewonde handen met als titel 'ecce homo' is een geliefd thema in de Westerse kunst, ook op begraafplaatsen. In een uitvoering van marbriet komt het echter nauwelijks voor, het maakt het grafmonument in Elsloo des te bijzonderder.

Tekst en foto's: René ten Dam
Stichting Dodenakkers.nl

De Lieve Vrouwkes van Limburg (22)

Onze Lieve Vrouw van Wijlre

In het schemerdonker der kerk staat daar een bruin Mariabeeldje – een goede hand groot- te wachten op haar kinderen. Het beeldje is van steen en familie van het beeldje van de Jezuïetenkerk te Maastricht en van de grote kerk van Sittard. Afbeeldingen zijn het van 't Lieve Vrouwebeeldje van Foy in het Belgenland, die in deze streken werden meegebracht door pelgrims, of door de paters Jezuïeten, die deze devotie naar hier verspreidden. Zelfs in Innsbrück werd zo'n beeldje vereerd, dat over Breda daar gebracht moet zijn en de Tirolers zingen nog steeds:

“Maria, bitte für uns

Erbarme dich über uns

Das Du uns aus dem Niederland

Zu unsrer Hilfe herauf gesandt.”

Wat vertelt men nu te Wylré? Het is al tweehonderd jaar geleden, dat ons Limburg weer eens doortrokken werd van groot oorlogsleed. Het was hier zo'n doorgangshuis van allerlei legers en soldaten. Moord, diefstal en brand! Maar onze arme, geplaagde voorouders waren toch rijk in Godsvertrouwen en vol liefde tot Maria. Dat vooral heeft hen ook staande gehouden.

Door Limburg trok toen 'n vreemd volk, dat een taal sprak, die niemand verstond. Het waren Engelsen zei men, ruwe kerels zonder God, noch gebod. Zij trokken reeds dagenlang voort over de oude Trichterweg naar Aken, langs het Gasthuis van Bemelen. Het was in die buurt nooit pluis

geweest, want daar stonden oude hardstenen moordkruisen langs de weg en hingen 'Moedergödkèskes' aan de hoge bomen. Als die er maar goed af kwamen! In het veld stond 'n jonge boer naast het dampend paard naar al die vreemde soldaten te kijken. Daar heb je 't al! Een der soldaten heeft het Lieve Vrouwebeeldje opgemerkt. Louter van baldadigheid trekt hij zijn sabel, salueert met spottend gebaar en slaat dan met rinkelende slag het glazen kastje van de boom. Het viel juist op zijn scheenbeen en woedend trapt hij het kastje met beeld en al midden in het modderig veld. Allen beginnen te lachen, behalve dan de jonge boer, wiens vuisten jeuken, om die vent mores te leren.... maar wat doet men tegen zo'n ende!

Maar de straf bleef niet uit! Een honderd meter verder kijkt “de held” nog eens om naar zijn heldenstuk en ziet de jongen de stukken bij elkaar rapen. Maar bij het omzien struikelt hij over 'n boomwortel, die over de holle weg liep en valt zó ongelukkig, dat hij zijn scheenbeen breekt. Hij kermt van de pijn, kan niet meer staan en men draagt hem naar de huifkar, die de soldaten-groep volgt.

Maar zie! Bij Ter Maar is het been reeds sterk gezwollen, en langzaam wordt het hele lichaam blauw. Men legt de soldaat langs de weg in het gras, omdat hij het schokken van de kar niet kan verdragen, men haalt water in de buurt, maar de ontsteking is reeds zó ver gevorderd, dat, tot ontzetting van alle omstaanders, de heiligschenner binnen het uur, na 'n hevig lijden de geest geeft. Geen gebed, geen medelijden, men moet verder. En inderhaast wordt een kuil gegraven en in een bosje bij het gehucht Ingber wordt de soldaat begraven. Maar de spot was verdwenen, en het lachen was uit, want men had de harde les begrepen, dat God niet toelaat, dat men Zijn Moeder bespot. En 's avonds klopte aan de pastorie van Wylré een boerenknecht van het Gasthuis met leemschoenen aan de voeten en een mandje vol stukken in zijn hand. Dat was alles wat nog overbleef van zijn geliefd Mariabeeldje.

Maar de oude pastoor troostte de arme jongen, hij zou wel verder zorgen, dat alles in orde kwam. En een maand later stond in de kerk van Wylré het herstelde beeldje van het Wolfshuis, veel schoner dan het was. En dit is de geschiedenis van O.L. Vrouw van Wylré.

Het beeldje dat bekend staat als 't Moddergödske va Wielder is nauwelijks 20 cm hoog en heeft een plaats gekregen achter in de Sint-Gertrudiskerk in Wijlre. Het voorval van de soldaat die het beeldje en het kastje waarin het stond vernielde vond plaats in 1743. Van dit verhaal zijn meerdere versies overgeleverd die in details van elkaar

verschillen. Het was een groep van Engelse soldaten die op 4 maart van dat jaar langs de heerbaan van Maas-tricht naar Aken trok. Zij waren onderweg om keizerin Maria Theresia bij te staan in haar strijd tegen de Franse koning. Bij Bemelen hielden zij een rustpauze. Een van de soldaten merkte daar het Mariabeeldje op en vernielde het met zijn zwaard. De daad bleef niet onbestraft. Tussen Wolfshuis en Wippelberg kwam hij ten val en brak daarbij zijn scheenbeen. Een ontsteking die zich in korte tijd over zijn lichaam verspreidde leidde tot de dood van de heiligschenner. Hij werd begraven in een bosje bij Ingber. Boeren die het voorval met het Mariabeeldje hadden gezien, hebben de brokstukken verzameld en naar pastoor J. Thomas van Wijlre gebracht. Elders wordt gesproken van een parochiaan uit IJzeren die het beeldje naar de pastoor bracht. De pastoor stopte de stukken in een kistje om het later eventueel te laten herstellen. Dit kistje werd in het Maria-altaar geplaatst. Andere bronnen spreken ervan dat pastoor Thomas het beeldje liet herstellen en in een houten "kast" liet plaatsen boven het Maria-altaar, waarmee het renaissance retabel zal zijn bedoeld waar het beeldje nog altijd in staat. Omdat het beeldje geen beschadigingen vertoont, wordt ervan uitgegaan dat niet het beeldje maar het kastje waar het beeldje in stond door de soldaat is vernield.

Vanaf de sloop van de oude kerk in 1835 heeft het beeldje in de pastorie gestaan. Pastoor Maessen liet het beeldje in 1917 met een passende versiering in de kerk plaatsen. Kapelaan C. Janssen heeft het in 1932 in een devotiealtaar geplaatst dat naar een ontwerp van atelier Joh. Hamers uit Tilburg door Timmerfabriek St. Joseph uit Wijlre werd vervaardigd. Hamers leverde het koperwerk. In de opstand van het altaar was de tekst 'Maria Moeder van Barmhartigheid. Bid voor ons' aangebracht. Deze tekst is duidelijk ontleend aan de titel waaronder de jezuïeten al sinds de zeventiende eeuw afbeeldingen van het genadebeeldje

van Onze Lieve Vrouw van Foy vereerden. Op de voet van het oorspronkelijke beeldje stond de tekst 'Miraculosa effigies Deiparae. Notre Dame des Fosses priez Dieu pour nous'. Fosses is wellicht oorspronkelijk Foy geweest. Rond het beeldje ontwikkelde zich een devotie. De parochianen van Wijlre richten hun gebeden tot Maria bij dit kleine beeldje. Het oorspronkelijke beeldje, een kopie van Onze Lieve Vrouw van Foy, werd in 1983 gestolen. Aan de hand van foto's werd in 1992 een houten replica gemaakt.

Nieuwe uitgave

De derde druk van het gidsje 'Alle kathedralen en basilieken van Nederland' door Hugo Kolstee is uit. In 2016 verscheen de eerste druk, maar een nieuwe druk kon niet uitblijven toen paus Franciscus opnieuw twee kerken in Nederland tot basiliek verhief: in 2017 de St.-Franciscuskerk in Bolsward, het Friese Rome, en vorig jaar in Venlo de St.-Martinuskerk. In Nederland staan nu 27 basilieken, bijna net zo veel als in België. De 27 basilieken en zeven kathedralen worden beschreven in dit handzaam uitgegeven boekje, dat zich ertoe leent als reisgids gebruikt te worden.

De auteur is een gepensioneerde arts met bouwkundige belangstelling. De mogelijkheid om in dit boekje stempels van de bezochte kerken te verzamelen, geeft het boekje een extra toeristische waarde. Het boekje kost 24,95 euro en is heel gemakkelijk te bestellen via www.berneboek.com en wordt gratis toegestuurd. Het kan ook via elke boekhandel en via bol.com. Het is een pocket in zakformaat en is gemakkelijk mee te nemen op de fiets of in de auto. Nergens in Nederland staan zo veel basilieken als in Limburg, namelijk zeven, plus een kathedraal.

Bronzen Discus voor Frans Cals

Dinsdag 7 juli 2020 was een heuglijke dag voor Frans Cals uit Brunssum. Uit handen van burgemeester Wilma van der Rijt mocht hij de bronzen discus voor bewezen diensten in ontvangst nemen. Frans Cals zorgde 25 jaar lang met enthousiasme voor het plaatsen en restaureren van wegkruisen in de gemeente Brunssum.

Twintig jaar geleden waren er nog maar 19 wegkruisen te vinden in heel Brunssum. Anno 2020 is dat aantal meer dan verdubbeld. Dat resultaat is te danken aan de inspanningen van Frans Cals. Na zijn pensionering zette Frans Cals zich in voor het behoud van een uniek stukje katholieke cultuur: de wegkruisen. Wegkruisen, zegt Frans, horen bij het katholieke verleden van Limburg. In Nederland komen ze eigenlijk alleen voor in Limburg, maar in Duitsland en vooral in België is het echt een wijdverbreid fenomeen. Wegkruisen, zegt Frans, horen daarom bij de Limburgse historie, bij onze cultuur. En dat is het beschermen en bewaren waard. Voor zijn 20-jarige inspanning voor de Brunssumse cultuur ontving Frans Cals onlangs de discus van de gemeente Brunssum.

Wegkruis als eerbetoon aan overleden mijnwerkers

Eigenlijk zou Frans in 2018 zijn gestopt met het opknappen en plaatsen van wegkruisen in zijn woonplaats. Dat zei hij dat jaar in een interview met De Limburger. Toch liep het anders. Nu is hij bezig met écht zijn allerlaatste werken. „Door ziekte heb ik destijds het kruis bij De Lange Muur aan de Trichterweg niet kunnen afmaken. Omdat het in slechte staat was, bleef het een doorn in het oog, zeker omdat ik vaak langs die plek kom. In 2018 vond mijn dochter het niet meer verantwoord dat ik de ladder op klom, nu mocht ik gelukkig van haar mijn klussen afmaken,” zegt Frans Cals lachend.

Tientallen wegkruisen restaureerde hij. Een nieuw kruis moet worden gemaakt, geveerd en geplaatst. De sokkel moet worden ingemetseld en gevoegd. Per kruis is Cals twee dagen bezig. Vriend en metselaar Wim Verstegen hielp met het plaatsen van sokkels. Cals kon het werk doen dankzij steun van zakenmensen uit Brunssum. „Mijn uren maak ik vrijwillig. Ik doe dit vijftig procent om geloofsredenen en de andere helft vanwege cultuurbehoud. Wegkruisen horen voor mij bij het Limburgse landschap, dat moeten we niet verloren laten gaan.”

Daarom nam hij het aanbod van een man die het graf van zijn moeder ruimde en het grafkruis aan Cals aanbood aan. „Ik ben gaan kijken en wist meteen dat ik dat kruis wilde gebruiken als eerbetoon aan alle ondergronds overleden mijnwerkers in Limburg.” Het is niet zo vreemd dat Cals deze link legde, aangezien hij zelf oud-koempel is. Het allerlaatste door de Brunssummer gerestaureerde en geplaatste kruis komt op de hoek van de Hendrik van Veldekestraat/Jacob van Maerlantstraat in Brunssum te staan. De inzegening vindt plaats in het najaar.

Bronnen:

- [https://www.fotosbrunssum.nl/frans-cals-ontvangt-bronzen-discus/;](https://www.fotosbrunssum.nl/frans-cals-ontvangt-bronzen-discus/)
- https://www.brunssum.nl/bestuur_en_organisatie/nieuws_en_actualiteit/stadsjournaal_brunssum_nu/Nieuw_in_het_stadsjournaal_Frans_Cals_en_de_wegkruisen_in_Brunssum
- Dagblad De Limburger 2020-06-03

Foto: Roger Cals

Faits divers

Heythuysen – Houten engelen in plaats van bomenkap

Twee houten engelen sieren sinds 11 juni 2020 de ingang van de begraafplaats in Heythuysen. Door aanhoudende droogte zag het bestuur van de Sint-Nicolaaskerk zich genoodzaakt om diverse bomen op het kerkhof te kappen. Maar van de nood werd een deugd gemaakt. Twee stammen bleven staan en werden omgevormd tot een houtsculptuur in de vorm van een engel, daarmee verwijzend naar het katholieke lied In Paradisum: 'Mogen de engelen u geleiden naar het paradijs'.

Bron: Dagblad De Limburger 2020-06-12

Heerlen – St. Antonius-hof door buurt hersteld

Op een voor publiek toegankelijke plek in De Vondst in Heerlen wordt gewerkt aan de restauratie van beelden uit de Antonius-hof. Intussen knapt de buurt de kapel en de tuin op. Zonder wijlen mevrouw Van de Velde hadden buurtbewoners nooit het plan opgevat om de Antonius-hof in oude luister te herstellen. Sinds kerk en klooster aan de Sittarderweg werden gesloopt en de Franciscanen vertrokken, heeft zij zich steeds over de bezittingen van de parochie Martelaren van Gorcum bekommerd. De kapel is in de jaren '30 gebouwd door een mijnwerker, die door de mijnen met brood en bier werd betaald. Restauratieatelier Restaura knapt de Antoniusstaties op en dertig vrijwilligers werken aan een door kunstenaar Marcel Hazen ontworpen mozaïek dat op een muur komt waarvoor jarenlang een pissoir heeft gestaan. De Antoniusbeelden worden in de kapel ondergebracht.

Bron: Dagblad De Limburger 2020-06-12

Weert – Heilig Hartbeeld verhuist naar kloostertuin

Een levensgroot Heilig Hartbeeld dat tientallen jaren in een tuin bij het Weerter ziekenhuis heeft gestaan is verhuisd naar de kloostertuin van de Zusters Birgittinessen aan de Maasstraat. Een lid van Heemkundevereniging De Aldenborgh, de Weerter tak van de LGOG, stuitte bij toeval op het beeld dat vanwege de verbouwing van verzorgingshuis Sint Martinus aan de Emmasingel zou verdwijnen. Het beeld dat minstens 600 kilo weegt, is door Natuursteen Limburg gerestaureerd en naar de nieuwe plek verhuisd. Daags voor het hoogfeest van het Heilig Hart is het beeld door bisschop Harrie Smeets, onder toezien oog van de zusters, ingezegend.

Bron: Dagblad De Limburger 2020-06-19

Nederweert – restauratie Heilig Hartbeeld

De restauratie van het Heilig Hartbeeld naast het kerkhof is eindelijk in zicht. Al bijna acht jaar mist Onze Lieve Heer met vlammend hart zijn linkerhand en een stuk arm. Exact honderd jaar geleden is dit beeld bij de ingang van de Lambertuskerk in Nederweert geplaatst. Vanwege beschietingen van de kerktoren in de oorlog raakte het beeld zwaar beschadigd en werd het na restauratie net buiten de kerkhofmuur op de kop van de Schoolstraat geplaatst. De reparatie van het beeld in zandsteen laat lang op zich wachten. Vermoedelijk door nachtvorst in de winter van 2012-2013 is de hand en het stuk arm eraf gevallen. In september 2014 kreeg het beeld de status van gemeentelijk monument. "Omdat het niet duidelijk was wie welk gedeelte van de kosten betaalt (gemeente, woningvereniging Nederweert en de parochie) is de vergunningaanvraag voor de restauratie vertraagd", aldus pastoor René Schuffelers. Hopelijk lukt het nog dit jaar om de restauratie rond te krijgen.

Bron: Dagblad De Limburger 2020-07-16

Leveroy – restauratie Servaaskapel Houbenhof

De Servaaskapel van omstreeks 1880 op het terrein van de Houbenhof wordt met de hulp van omwonenden opgeknapt en toegankelijk gemaakt. Afgelopen winter is het dak ingestort, maar dat is inmiddels al gerepareerd. Het hek is ook al verplaatst en de binnenkant wordt nog geschilderd. Dan komt er een kopie van een beeld van de H. Servaas in te staan. Bij het realiseren van Zorgboerderij Houbenhof wil Bas Kortzen zo de kapel in oude luister herstellen.

Bron: Dagblad De Limburger 2020-07-17

Onze stichting Kruisen en Kapellen in Limburg telt 15 bestuursleden. Behalve de voorzitter hebben alle bestuursleden hun "aandachtsgebied" in portefeuille. U kunt voor vragen, opmerkingen en raad terecht bij het bestuurslid dat voor uw plaats verantwoordelijk is. Stuur bij voorkeur een e-mail zodat uw vraag of opmerking goed gedocumenteerd is en vastligt.

Aandachtsgebieden bestuursleden

Algemeen

Voorzitter: Matheu Bemelmans 0475 38 68 91 skkl@bisdom-roermond.nl

Regio Noord-Limburg

Mook en Middelaar, Gennep,
Bergen, Venray Koos Swinkels 0478 58 46 31 koos.swinkels@gmail.com
Horst aan de Maas Rob van der Heijden 0478 69 15 69 limerle@xs4all.nl
Peel en Maas *Vacant*
Beesel, Venlo Wim van Diepen 077 47 51 987 wimvandiepen@home.nl

Regio Midden-Limburg

Roerdalen, Roermond Wim Clout 0475 31 12 92 wimclout17@gmail.com
Nederweert, Weert Alfons Bruekers 06 2237 1484 abruekers@hetnet.nl
Leudal Jos Backbier 0475 44 03 30 j.backbier@home.nl
Maasgouw, Echt-Susteren Lei Peeters 0475 55 15 15 leo.peeters@planet.nl

Regio Westelijke Mijnstreek

Beekdaelen, Valkenburg
aan de Geul Sander van Daal 06 2519 0455 sc.van.daal@gmail.com
Sittard – Geleen, Stein, Beek Peer Boselie 046 45 82 207 peer.boselie@gmail.com

Regio Heuvelland

Maastricht, Meerssen *Vacant*
Gulpen-Wittem, Simpelveld,
Voerendaal Chris Willems 045 57 51 390 chr-willems@ziggo.nl
Eijsden-Margraten, Vaals Hay van Boekhold 043 45 73 378 yahvanb@gmail.com

Regio Parkstad

Heerlen, Brunssum Vincent van Hout 06 1320 8031 vincentvanhout@hotmail.com
Kerkrade, Landgraaf Toon Janssen 045 54 13 794 janssen.toon@ziggo.nl

Adviseur funerair erfgoed:

Marcel Richter 06 1090 6818 richterlinne@gmail.com